

MAJCNOV ZBORNIK

Uredil, sestavil dodatek in zbral slikovno gradivo Goran Schmidt, Maribor: Založba Obzorja, 1990

Zbornik začena pregled Majcnovega opusa z njegovo poezijo. Denis Poniž je za Stanka Majcna zapisal, da je pesnik apokalipse, saj sta slutnja kataklizme in apokaliptika (v pomenu spekuliranja o skrivnostih človeka, sveta in Boga) prisotni že v njegovih zgodnjih pesmih, vrh pa dosežeta v vojnem ciklu, kjer pesnik opisuje videnje prve svetovne vojne in apokaliptično občutenje nesmiselne smrti. Strukturo in tematiko Majcnove poezije pa obravnava *France Bernik*. Prve pesmi, preproste po vsebinski sporočilnosti, je napisal v slogu ljudskih pesmi in so izhodišče za kasnejšo čustveno-razpoložensko liriko. Zanj je po Berniku značilna harmonična razpoloženskost, vedrina, sproščena senzibilnost ob naravi ter privzdignjeno ljubezensko čustvo. Nekako v obdobju slovenskega ekspresionizma (1923-1925) so nastale pesmi, ki izražajo, v nasprotju s prejšnjimi, disharmonijo. Bernik jih je razdelil na erotične in eksistencialne pesmi. Slednjim je osrednji motiv tanatološki kot tudi tistim, ki so nastale v tretjem obdobju Majcnovega pesnikovanja, po zanj prelomnem letu 1945. Objavljene so bile v Buenos Airesu v prvi in edini pesniški zbirki *Dežela* leta 1963. Tragična izguba edinega sina izpolnjuje doživljajsko vsebino dveh temeljnih ciklov, Kočevski Rog in Stara mati. V povojnem obdobju pa se Majcnovi poeziji priključijo še otroška, ki jo je obdelala *Alenka Glazer*. Ob študiji otroškega ciklusa Dajdica je ugotovila, da rastejo pesmi od izrazito otroških k vedno bolj osebno izpovednim, sanjsko hrepenenjskim ter elegično ljubezenskim, kar je za Glazerjevo izjemno, saj so vse pesmi vendarle namenjene resnični deklici Dajdici.

V spisu Majcnova zgodnja poezija in njena literarnozgodovinska konotacija je *France Pibernik* najprej na kratko opredelil genezo dveh zgodnjih rokopisnih zbirk *Prijatelj sveta* (1915) in *Zemlja* (1925), vpliv Karla Krausa in Else Lasker-Schüler in slovenskih sodobnikov na pesnika Majcna, predvsem pa usodo pesnikove poezije v slovenski kritiki. V tridesetih letih imajo vse ocene izrazito ideološki predznak, šele v zadnjih letih dosega pravo objektivnost, kar je po Piberniku povezano z avtorjevo rehabilitacijo.

Prej omenjeno harmonijo oziroma disharmonijo v Majcnovi poeziji lahko povežemo s pojmom "prestabilirane harmonije" — med svetom harmoničnih enot in med jezikom ali svetom besed obstaja popolno soglasje. To je temeljni zakon Majcnove poetike besede, ki jo je ob prebiranju pesnikovih vrednotenih del svojih sodobnikov zapisal *Franc Zadavec*. Temelj te poetike pa je doživeta beseda, saj lahko le takšna odpira nova duhovna obzorja.

V drugo skupino sodijo referati, ki raziskujejo Majcnovo prozno ustvarjanje. Tako *Jože Pogačnik* v razpravi *Stanko Majcen* in književna tradicija analizira Cankarjevega *Hlapca Jerneja* (1907) in Majcnovo novelo *Novi ljudje* (1913) ter išče filiacijo med njima. Očitek, da je delo napisal v poziciji (najbrž ideološki) zoper Cankarja, je Majcen zanikal. Vendar je, kot je zapisal Pogačnik, moral delo in odmeve nanj poznati. Iz tega izhaja tudi teza, da nastane umetniško delo v kontekstu ali na ozadju tradicij. Čeravno je Hlapec Jernej upornik, sin prevaranega viničarja Markuša pa konformist, se v obeh delih svet-za-človeka spremeni v svet-zoper-človeka. K temu pa Pogačnik še pripominja, da je treba brati Cankarja skozi alegorično optiko, Majcna pa realistično. Tudi Gregor Kocijan (Majcnova kratka pripovedna proza) omenja pomen realistične tradicije, a meni, da se je kasneje odmaknil od te tradicije in se približal ekspresionizmu, zaradi občutka za socialna razmerja pa celo pripovedništvu socialnih realistov.

Vrednostno je njegova kratka proza po Kocijanu povsem primerljiva s prozo tedaj vidnejših pripovednikov (Milan Pugelj, Izidor Cankar, Ivan Pregelj).

Po sedemnajstletnem molku je sredi druge svetovne vojne leta 1944 Majcen objavil zbirko legend *Bogar Meho*, njihov glavni prijem je po *Marjanu Dolganu* (Utelesene skrivnosti ali Majcnove legende) dogajalni preobrat ali paradoks, saj se nobena od legend ne konča kot v evangeliju. V svojem referatu Dolgan odkrije tudi nekatere aktualno politične aluzije (npr. Rimljani /italijanski okupatorji/ slabo ravna jo z ujetnicami). Dolgan meni, da gre za najboljši cikel legend v slovenskem pripovedništvu.

V referatu Majcnov avtobiografski fragment med spominom in podoživljanjem *Milan Hladnik* transformira stran in pol Majcnovega teksta *Detinstva* v dve varianti: v spominsko in podoživljajsko. Prva interpretira nejasna mesta v izvorniku, druga pa izpušča izkušnje izjave. S to metodo je avtor dokazal, da se je pripovedovalec povsem potopil v otroško zavest — piščič jaz se je identificiral z doživljajskim jazom, distanca med njima pa je zmanjšana ali izničena.

Tretji del predstavlja Majcnovo najpomembnejšo zvrst, dramatiko. *Lado Kralj* razmišlja o možnosti današnje percepcije, upošteva določen "Zeitgeist". Ugotavlja, da je bila takratni recepciji bližja Majcnova dramatika, ki upošteva Maeterlinckovo dramaturgijo, današnji pa tista, ki upošteva tršo,

Ibsnovno (*Revolucija*). O tem pa Kralj zapiše še temeljni konstanti Majcnove dramatike : pacifizem kot etični imperativ in odpor proti vsakršnemu nasilju ter skrajna kritičnost do lumpenproletarske množice — "rabukarjev". Komedijska *Cesar Janez*, ki jo je vzel pod drobnogled *Taras Kermauner*, kaže Majcnovo kritičnost do predvojne družbe, ki je povsem drugačna od levičarskih piscev, predvsem zaradi Majcnovega visokega mesta v njej. Kermauner nakazuje dramatikova srečevanja z vprašanjem lokalnega samodržstva in ukinjanja strankarskega sistema.

Poseben pomen ima kralj, ki ni nazadnjaški srbski monarh, marveč predstavlja idealizirano dramatikovo željo, ob lokalnih "cesarjih" pa je nemočen.

Dimítrij Rupel primerja Majcnovo dramo *Revolucija* (1951) z dramo Dušana Pirjevca *Ljudje v potresu* (1947); oba sta dramatičarja napisala zgolj zase, a sta, po Rupelovem mnenju, tudi v tem "zasebnem" smislu utemeljitelja slovenskega eksistencializma. V spisu *Dvorni pisatelj zgubljenega kraljestva* Rupel razpravlja še o delu *Moji spomini na Antona Korošca* (1971), domala hagiografiji in glorifikaciji, ki je precej podobna Vidmarjevi podobi Edvarda Kardelja v *Obrazih* (1979). S tem pa Rupel tudi zaokroža svoj kulturnopolitični profil Stanka Majcna, pisatelja, konservativca, politika in podbana.

Sklepni referat Ljubezen v času kolere prinaša pogled na Majcnovo korespondenco od zgodnje-ljubzenskih do pism sodobnikom in prijateljem. Izbral jo je urednik Majcnovega zbornika *Goran Schmidt*, ki je naš največji poznavalec Majcnovega dela. Pred leti si je prizadeval uprizoriti dramo *Revolucija*, leta 1988, ob 100-letnici rojstva pa je izdal tri njegove drame in napisal Oris življenja in dela Stanka Majcna (v: Stanko Majcen : *Kasija, Prekop, Revolucija*, Ljubljana: MK, 1988).

Namen zbornika je bil dokončno rehabilitirati Stanka Majcna, prevrednotiti njegovo delo in ga postaviti v čas. To nalogo in dileme ob njej je zožil *Alojz Rebula* v svojem referatu *Evropskost Stanka Majcna v retorično vprašanje*: "Je ustrežnejše reči, da ga njegov čas ni sprejel, ali pa reči, da tega časa ni sprejel Stanko Majcen, ker je bil ta zanj premajhen?"

Tone Smolej
Ljubljana

UDK 398.2 (=863)

UDK 886.3 Cankar, Iv. 7 Milan in Milena. 06

Zlata Šundalič

O AKTUALIZACIJAH PRAVLJICE V UMETNI KNJIŽEVNOSTI

Avtorica najprej opredeli pojem bajke oz. pravljice in ob tem ugotovi, da Slovenci nimamo klasične zbirke pravljic kot drugi narodi. Svojo pozornost osredotoči ob pravljici S kako se je oženil in ugotovi, da je sukcesivnost osnovni kompozicijski princip te pravljice, v kateri pa odkriva še druge pravljicne elemente — pravljicni optimizem, zrnaž dobrega nad močmi zla itd.

Drugi del razprave je posvečen Cankarjevemu romanu oz. ljubzenski pravljici, kot je delo Milan in Milena označil avtor sam, v kateri je na tem svetu možen le pesimizem, medtem ko je optimizem stvar nadzemskega, ljudje so prej živali in zverli kot kaj drugega, namesto življenja pa slavi smrt. Tako je natvno čudežnost, ki konstituira pravljicni svet, avtor pripisal onstranstvu ter zavrgel možnost uresničenja, le-te v zemeljskem življenju, s tem pa uresničil tudi inverzijo arhetipskih motivov.

UDC 808.63-313(497.12 Vnanje Gorice)

Vlado Nartnik

OBLIKOVNE POSEBNOSTI HIŠNIH IMEN V VNANJIH GORICAH

Vnanje Gorice so stara vas blizu Ljubljane z močnim deležem priseljencev. Soočenje domačinov in priseljencev se kaže tudi v hišnih imenih, ki se pri hišah domačinov praviloma razhajajo s priimki hišnih gospodarjev. Posebnim hišnim imenom pa so navadno enaka imena hišnih gospodarjev. Stara imena nadalje zvečine nastopajo v obojespolnih oblikah tipa *Andréjčovec - Andréjčovka*. Pri starejših hišnih imenih je glede na mišljna treba opozoriti še na pare, ki izdajajo različno pregibanje imen podobnih izglasji: *Lúka - Lukovka - Lútov* proti *Jáka - Jákatov*. Za ločevanje hiš se rabijo tudi različne oblike krstnih imen tipa *Antón in Tóne*.